

Az általános választójog és a dinasztia.

Írta: Tisza István.

Dinasztikus szempontokból kezdeményezték Magyarországon a radikális választójogot azok a kormányférfiak, akik a magyar intelligencia törekvéseivel szemben kerestek ebben menedéket.

Sok tekintetben érthetjük eljárásukat. Hiszen tényleg a csalóka jelszavak által káprázatba ejtett magyar intelligencia politikai aspirációi idéztek föl bonyodalmakat, zsibbasztották meg a monarchia akcióképességét, fenyegették nagyhatalmi állását. Azé a magyar nemzeté, amely éppen az utolsó évtizedekben nyerte vissza önrendelkezési jogát és élvezhette a dinasztiaival való politikai összhang áldásait, amely előtt évszázadok szenvedései és meddő küzdelmei után végre ismét szabaddá lett az út, a fejlődés, az érvényesülés diadalmas haladásának útja, csak éppen a király és a nemzet között létrejött béke alapföltételeinek bolygatásától kellett volna tartózkodnia. Messze vinne célunktól annak a kérdésnek taglalása: miként történhetett, hogy a nemzet alig 30 évi soha nem remélt arányú haladás után erről a biztos útról lesodortatott? KLtudriánk mutatni, milynagy,„fész£ volt a politikai ingatagság és meggondolatlanság e szomorú tényében is parlamenti életünk elfajulásának, amely tehetetlenségre kárhóztatta a józan többséget s erőtlenné, hiteltvesztetté tette, diszkreditálta a nemzet szemei előtt a Deák-féle igazi nemzeti politikát.

Elég a tényt konstatálnunk. Alig 30 évvel a kiegyezés megkötése s közvetlenül a millenáris ünnepélyek után, amelyek anyagi és szellemi erőben, politikai súlyban és tekintélyben meg-

növekedett, nagy célokra, férfias munkával, öntudatosan törekvő, haladó nemzetnek képét tárták a világ elé s a király és nemzet közötti teljes összhang ünneplésében a 67-iki kiegyezés betetőzésének és apotheozisának látszottak, csalóka jelszavak lidércfénye téríti el az erőgyűjtés, építés és érvényesülés nemzeti reálpolitikájának biztos talajáról a nemzetet. Az az uralkodó, aki ifjú korának megpróbáltatásai után, évszázadok tradícióival szakítva, a magyar nemzettel való teljes kibékülésnek, a magyar nemzeti állam érvényesülésének talpkövére építette föl a dinasztia politikáját, aki férfikorának eseménydús évtizedei alatt gyönyörködhetett ez új politikának trónra és nemzetre egyaránt áldásos gyümölcseiben, hajlott korában újból a magyar nemzet törekvéseivel kerül ellentétbe és az előtt a nagy kérdés előtt találja magát, vájjon nem téves utakon járt-e, amidőn a monarchia sorsát oly nagy részben a magyar nemzet kezébe tette le.

Lehet-e csodálnunk, ha fölmerült s megfontolásra talált a gondolat, vájjon nem lehetne-e más, szunnyadó erők fölszabadtásával ellensúlyozni a magyar intelligencia agresszív törekvéseit? És vájjon, ha tetté vált volna ez a gondolat, ha reánk szakadt volna a teljes politikai radikalizmus mindent elsöprő áradata, vájjon szabad lett volna-e e trónt és nemzetet egyaránt megrontó katasztrófaért másban keresnünk a hibát és vájjon nem azokat érte volna-e elsősorban a felelősség, akik hamis jelszavak útvesztőjébe és szükség nélkül fölidézett konfliktusok öngyilkos erőpróbáiba vitték bele a nemzetet.

A gondolat nem vált testté, a kísérlet nem fejeztetett be. Királyunk bölcsessége, mérséklete, béketűrése elhárította a csapást s ma már a korona részéről jövő minden presszió nélkül oldhatjuk meg a választójogi reform nagy föladatát. Azt a tényt azonban, hogy a reformot a korona hozta napirendre, hogy a magyar intelligenciával való meghasonlás pillanataiban, ennek megtörésére a választójogi radikalizmust játszotta ki, meg nem történné tenni nem lehet. Megmarad az mint tanúiság a múltból és intelem a jövőre. Megmarad és kötelességünkké teszi, hogy az általános szavazatjognak a dinasztia szempontjából beálló következményeit elfogulatlan tárgyilagossággal vegyük bonckés alá.

Azok a kormányférfiak, akik ezt a tanácsot adták a koronának, azon hiszembem tették ezt, hogy a nemzeti érzést s ezzel a nemzeti és faji ellentéteket is a nagy néptömegek üres gyomrába

lehet belefojtani. Hallgattak a történelmi materializmus tanításaira; önkéntelenül, talán öntudatlanul Marx tanítványainak csapjunk föl. Elhitték neki, hogy kizárólag gazdasági kérdések és osztályérdekek irányítják a néptömegeket. Tegyük őket úrrá a törvényhozásban s a meddő faji harcokat és nemzeti aspirációkat társadalom gazdasági érdekeinek komoly gondozása s az állami szükségletek kielégítése fogja fölvaltani.

Ma már kár volna erre a föltevésre sok szót vesztegetni. Hiszen megtörtént a kísérlet Ausztriában: ott áll az eredmény mindnyájunk szeme előtt. Soha elméletnek csattanósabb cáfolatot nem adtak az események, soha tudósok önhitt tanítételeit az élet vaskeze kéllelhetlenebb brutalitással nem tépte szét.

Él és uralkodik az általános szavazatjog Ausztriában. Teljes érvényre emelte a nyers tömegeket. Elsöpörte az értelmiség politikai uralmának utolsó foszlányait. Hát vájjon elsöpörte-e ezzel együtt a nemzeti ellentéteket, a centrifugális erőket is? Vájjon nem azt látjuk-e, hogy teljes erővel megmaradtak s egymásra törnek a régi szenvedélyek, hogy úgy, mint eddig, nemzeti, faji alapon szervezkednek s foglalnak állást egymással szemben a pártok a „népparlament”-ben is? nemzeti törekvések dominálják az osztrák parlamenti életet ma inkább, mint valaha, ezek mellett az államérdekre való tekintet teljesen háttérbe szorul s különböző nemzetiségi sérelmek és aspirációk miatt ismétlődő obstrukciók akasztják meg az alkotmányos gépezetet. Legalább is anynyira dominálják tehát faji ellentétek Ausztria közéletét az általános szavazatjog uralma alatt is, mint azelőtt s annak hatása csak ia.bban konstatálható, hogy növekedett az ellentétek éle, szenvedélyessége és tarkabarkasága s a parlament általános színvonalának súlyedésével súlyedt e nemzeti törekvések színvonala is.

Az éhes gyomor nem emésztette meg a nemzeti szenvedélyeket. Ellenkezőleg: egymás erejét hatványozó, romboló hatalommá egyesültek ezek a gyomor szenvedélyeivel s a mandátumért folyó küzdelemben a demagógiának azon válfajaié lett a győzelem, amelyek egyaránt föl tudták korbácsolni a faji, a vallási és az osztálygyűlöletet, romboló működésre keltve föl a néptömegek lelkében szunnyadó minden államellenes erőt.

Végzetes tévedés volt tehát a nemzeti érzés, a nemzeti törekvések gyengülését várni a demokratikus reformtól. Csak szilajabbá, féktelenebbé teszi az a néplélek ez indulatait.

Talán egy másik eszme, egy másik remény is lappangott e kísérlet mögött. Az a gondolat, amely arra indította elmúlt idők nagy uralkodóit, hogy az előjogokkal bíró osztályok ellen a néppel való szövetségben keressék az erőt. Az a gondolat, hogy a király a népnek nyújtson védelmet s tőle várjon segílyt az urak ellen, — koronának és köznépnek ez a kézfogása a közös ellenség feje fölött, az a fölfogás, amely Mátyás király történelmi alakjával elválhatatlanul össze van forrva, s amely arra indította IV. Henriket, hogy büszkén nevezze roi des gueux-nak magát, visszhangot kelthet ma is az uralkodók lelkében, rezgésbe hozhatja az uralkodói hivatás legnemesebb fölfogásának érzelmi húrjait.

De vajjon, ami fejedelmi kötelesség és világtörténelmi szükségszerűség volt a múltban, megtartotta-e létjogosultságát a jelenkor változott viszonyai között? Vajjon nem végzetes következményekkel járó anakronizmus volna-e, ha a műveltebb társadalmii osztályok gyengítésére törne a fejedelmi hatalom? Hiszen rég megszűntek már azok az előjogok, amelyek ólomsúllyal neheztedtek a nagy néptömegekre és megzsibbasztották az állam erejét. Romjaikon diadalmasan épült föl a törvény előtti egyenlőségnek s az államhatalom tekintélyének modern épülete. Nincs ma már hatalom egyesek és osztályok kezében, amellyel szolgáltságba hajthatnának más osztályokat s minden partikuláris erővel szemben ellenmondás nélkül érvényesül a jogrend, az egységes állam szuverén akarata.

Legyőzött a közös ellenség. Nemcsak az intézményekből, a lelkekből is kiveszett az előjogokon alapuló osztály-uralom minden gondolata.

Most kezdi Krisztus tana igazán meghódítani a világot. A nagy francia forradalom tisztító tüzéből emelkedett ki diadalmasan az emberi egyenlőségnek, emberi méltóságnak érzete, az emberszeretet, az igazi humanizmus tisztultabb, nemesebb világnézlete.

A mi modern társadalmunkban nincs e névre méltó ember, aki közönyösen menne el embertársainak szenvedései mellett, aki elzárkóznék az *általános* emberi haladás jogos követelményei elől. Ha van valami, amiben korunk minden elődjének föltötte áll, úgy annak a gondolatnak érvényesülése az, hogy az emberiség haladása a nagy tömegek testi-lelki jóvoltának emelkedése nélkül nem képzelhető. Mentől magasabb fokán állanak egyesek és osztályok

a műveltségnek, annál erősebben ragadja meg őket a társadalmi élet problémáinak és saját hivatásuknak altruista fölfogása; annál kevesebb ellenállásra találnak lelkükben annak a nemzeti közérdeknek nagy szempontjai, amelyet a művelt világ nagy részében a rendi előjogokon diadalmaskodó fejedelmi hatalom fegyvereinek kellett még nem is oly régen érvényre emelniök.

Megszűnt az elnyomás; megszűnt a védelem szüksége. Ennek érzetét az alsó néposztályokban is az uralomvágy szenvedélye foglalja el. Hovatovább, annál öntudatosabb uralomvágyé, amelyik saját kezébe kívánja ragadni a hatalmat, hogy annak segítségével az alsó néptömegek osztályuralmát állapítsa meg s megvalósítsa szocialista radikalizmus ideáljait.

Ezek között a trón lerombolása foglalja el egyik első helyet. Védelmet nem kér ma már a köznép a királytól. Segítséget szívesen fogad el tőle, ha erre az alkotmányos élet súrlódásai közben alkalom kínálkozik. Ad hoc szövetségre léphet a királyokkal e súrlódások, meghasonlások válságos pillanatában. Segítségével nyerhetnek csatákat a királyok, de a fejedelmi hatalom pyrrhusi győzelmei ezek. Trón, oltár, rend, valódi szabadság, kultúra és haladás természetes támaszai fölött juttatják diadalra a rombolás, a fölforgatás daemonait.

A nemzeti intelligencia alkotmányos jogai, szabadelvű és nemzeti törekvései okozhatnak itt-ott súrlódást és kellemetlenséget. Veszélyt a trónra nem ezek jelentenek többé. Azok a fölforgató tendenciák fenyegetik a dinasztikus érdekeket is, amelyek materializmus, az istentagadás, az önzés és gyűlölet sivár világnézetével mételyezik meg az emberiség lelki éfétés a főkvesztett szenvedélyekre, a gyűlölet romboló munkájára alapítják uralmukat.

Ezekben rejlik az igazi ellenség, az igazi veszély. Mindazt, ami rendet, békét, nyugalmat, gazdasági és kulturális haladást jelenthet az emberiség egyetemére nézve, ez az ellenség fenyegeti. Ezzel szemben kell kezdet fognia az emberiség legszentebb javait megvédelmezni hivatott minden tényezőnek; ezeknek az anyagi haladás, a fölvilágosodás, a szabadság, a megértő szeretet fegyvereivel való leküzdésére kell a trón körül egyesíteni a társadalom minden szellemi és erkölcsi erejét. Néptömegek szenvedélyeinek életre keltése és segítségül hívása az alkotmányos élet küzdelmeiben, corioláni cselekedet, öngyilkos munka, akár fejedelmek túl-

buzgó szolgálai tegyék, akár a nemzeti közélet egyensúlyt veszített harcosai.

Csakis servilis lakájok kiaszott lelkében fogamzhatnak meg az a másik gondolat, amely azért lát fejedelmi érdeket az általános szavazatjogban, mert leszállítja a parlamentek színvonalát. Az uralkodóház hivatását mélyen lealacsonyítja az a sivár fölfogás, amely a fejedelmi hatalom természetes ellenségét látja a nemzeti társadalom minden szabad intézményében, minden erőforrásában, amely akkor véli szolgálni a királyt, ha gyengíti a nemzetben lüktető életerőt.

Királyához híven ragaszkodó embernek fölháborodással kell visszautasítania ezt a dekadens gondolatot. Aki valóban hisz a dinasztia történelmi hivatásában, aki uralkodóházunk jövő nagyságát, hatalmát, dicsfényét valóban szívében viseli, az nem abban fogja a dinasztikus érdeket keresni, hogy leromboljon élő erőket, hogy sülyedést, hanyatlást, züllést terjesszen maga körül s a népekben rejlő hatalmi források elernyesztése útján biztosítsa a túlsúlyt a fejedelmi hatalom számára. Micsoda enervált végelgyengülése volna a dinasztikus fölfogásnak, amely azt tűzné ki célulul, hogy indent elzsiibasztva maga körül mint relative legerősebb tényező, kényeszerint gazdálkodják az elgyengült, tehetetlen hanyatló monarchiában.

Hazájának és királyának igazán hű szolgálja előtt egész más ideálnak kell lebegnie. Valóban erősnek, hatalmasnak akarja minden igaz magyar ember látni királyát; olyan nagynak és hatalmasnak, aminő csak akkor lehet, ha jogos hatalmi törekvéseinek szolgálatában egyesítheti a szabadon kifejlődő népet minden anyagi, szellemi és erkölcsi erejét, ha érvényre igyekszik juttatni a társadalomban rejlő minden értéket, ha akként igyekszik szervezni a nemzet közéletét, hogy előtérbe jusson, irányítson, vezessen a politikailag legértékesebb elem, ha nemzeti és dinasztikus érdekek, törekvések, végcélok harmóniájában keresi a biztonságot és erőt, ha azokból kovácsolja az együttérzésnek és együttakarásnak minden vésszel és megpróbáltatással dacolni képes acélkapcsait.

Aki bízik a dinasztia hivatásában és jövőjében, aki nem ideig-óráig tartó szánalmas vegetálást, hanem fényes múltjához méltó érvényesülést kíván számára biztosítani, az a dinasztikus érdeket csak abban a politikában keresheti, amely fejleszteni törekszik a

nemzetben élő politikai erőt, az alkotmányos intézmények súlyát, tekintélyét, akcióképességét; amely nemcsak gazdagságban és kultúrában erősnek, de politikailag jól szervezettnak akarja látni a nemzetet, hogy a korona bonyodalmak, veszélyek napjaiban a megelégedett, virágzó, szabad nemzet egész erejére, egész odaadására támaszkodhassék.

A jól fölfogott dinasztikus érdek a választójog reformjánál a nemzet legjobbjainak, politikailag legérettebb, legerősebb tényezőinek érvényesülését követeli. A dinasztia rendelkezésére álló erőt fokozza, az ő hatalmát erősíti mindaz, ami emeli a parlament belértékét, öregbíti az abban rejlő politikai erőt; a nemzettel együtt a dinasztia is gyengíti mindaz, ami leszállítja a parlament színvonalát. Mentől több politikai képzettség, érettség és megbízhatóság van a parlamentben, annál erősebb támasza lesz az államhatalom minden indokolt erő kifejtésének, a dinasztia minden jogosult hatalmi törekvésének. A parlament _züllése az államot diszkreditálja az egész világ előtt s a monarchia nagyhatalmi állását ingatja meg. A korona fényét és hatalmát is kompromittálná minden olyan választási reform, amely a magyar nemzet közélet vezetését avatatlan kezekbe juttatná: a dinasztia európai pozíciójának és a monarchia nagyhatalmi állásának pedig az a választójog adná meg a kegyelemdőfést, amely az intelligenciát a nyers tömegek áradatába fullasztaná és reáuszítaná a magyar nemzetre a nemzetiségeket.

Minden uralkodó, aki e névre valóban érdemes, minden alattvalóját egyenlően közel érzi szívéhez. Hivatását teljesíti a király, ha alattvalói egy részének üldözését, elnyomását meg nem engedi. De hát, van-e szó ilyenről a magyar állam kebelében? Kívánta-e, várta-e valaha királyától a magyar nemzet, hogy mások elnyomásában segítségére legyen?

Nincs másik nemzet a föld kerekén, amelyik nemzeti államot tudott volna ezer év minden veszélye között föntartani úgy, hogy amellet a jogoknak olyan széles körével s a testvéri érzésnek olyan melegével ajándékozta volna meg a jogara alá került többi népfajokat. Ezek a példátlanul széles körű jogok fennállanak ma is, s ha nem nyilvánulhat zavartalanul mindenütt mindenkivel szemben a testvéri érzület, ezért magukra vessenek azok, akiknek magatartása a magyar nemzet jogos fölháborodását és bizalmatlanságát hívta ki. Szűnjenek meg ezek a visszás jelen-

ségek; helyezkedjenek ez ország nem magyar ajkú polgári fenntartás nélkül a magyar alkotmány talajára; nyújtsanak felénk őszintén testvéri jobbot. Meg fogják látni, mily gyorsan áll helyre az a jó viszony, amelyet minden, hazáját valóban szerető magyar embernek óhajtania kell. Ebben az óhajtásban is együtt érezhet királyával a magyar nemzet. Nincs senki közöttünk, aki örömmel ne ragadná meg a becsületesen nyújtott baráti jobbot, aki hátrálatni akarná nemzetiségeink anyagi és kulturális fejlődését, amint fenntartás nélkül ismerik el ezek a magyar állam egységét és nemzeti jellegét.

Ennek elismerése pedig éppen annyira érdeke a dinasztíának, mint a nemzetnek. Hiszen nincs senki a kerek világon, akinek sorsa olyan teljesen össze volna forrva a dinasztíáéval, mint a magyar nemzeté. Mi ketten vagyunk ebben a monarchiában, akiknek számára végigélni érdemes élet egymás nélkül nem képzelhető.

Az alkotmányos jogaiban, nemzeti létében, politikai érvényesülésében meg nem támadott magyar nemzet a monarchia benső egyensúlyának és külső állásának legbiztosabb támasza.

Erősebb volt a dolgok mélyén fekvő ez a nagy igazság a félreértések és szenvedélyek minden pusztító erejénél. Keresztültörte magát három évszázad küzdelmein és szenvedésein. Végre a 67-iki kiegyezésben öntudatos életre kelt. Király és nemzet egy akarattal temette el hosszú keserves évszázadok ellentéteit. Szebb, boldogabb, pezsgőbb élet nőtt ezek sírhalma fölött, S ha arra látszanak is mutatni a közel múlt némely jelenségei, mintha kikelnének újból sírjukból a gyászos múlt sötét szellemei, a felületen mozgó, múló jelenségek ezek, amelyek király és nemzet összhangzó érdekeinek helyes fölismerésében ne tévesszenek meg bennünket.

Hiszen a magyar nemzetnek pillanatnyi káprázatát gyorsan követte a kijózanodás. Rövid pár év elég volt, hogy belássa a jelszavak után futás összes veszélyeit s az örvény széléről visszatérve, fölvegye ismét az igazi nemzeti reálpolitika fonalát. Az életnek ebben a gyakorlati iskolájában töltött pár esztendő pedig végképp diszkreditálta és lejáratva a függetlenségi politikát, Az egész magyar nemzet érzi, hogy a jövő fejlődését a 67-iki alapon, királyával egyetértésben kell keresnie. A dinasztia részéről jövő bizalmatlanság soha nem lehetett indokolatlanabb.

Viszont mindaz, ami határainkon kívül és belül történik

napról-napra fokozottabb mérvben utalhatja a magyar nemzettel való szolidaritásra a dinasztiaát. Ha volt idő~amidőn a létérdekeink közötti szolidaritás háttérbe szorulhatott, most, amidőn új erők születnek, új irányok ébrednek, új gravicionális központok támadnak, amidőn forrásba jön, vajúdik, átalakul minden körülöttünk, amidőn meginog annyi minden, ami sziklaszilárdnak látszott, most minden, de minden szinte bántó világossággal ezt a szolidaritást hirdeti.

A múltban is akkor volt nagy és hatalmas a dinasztia, amidőn a magyar nemzet támogatására számíthatott. A múltban is megpróbáltatást, gyengülést, vereséget jelentett a magyar nemzettel való meghasonlás a dinasztiaára nézve is. De most, vajjon képzelhető-e olyan berendezkedése és olyan nemzetközi állása a monarchiának, amely uralkodóházunk jogos aspirációját kielégítheti annak a rokonok nélkül, egyedül álló nemzetnek odaadó közreműködése nélkül, melyik a Duna völgyének legexponáltabb részén 20 milliónyi egységes államot alkotott, amelynek minden tagja érzi, hogy a nagy világon e kívül nincs számára hely, s amelyik éppen ezért a monarchia jogosult nagyhatalmi törekvései számára saját létérdekeiben is teljes megfeszítéssel bocsátja rendelkezésre ennek az államnak egész erejét. Ennek a nemzetnek egész egységes erejére, hűségére és energiájára számíthat a dinasztia mindaddig, amíg a politikai vezetés az értelmiség kezében marad, amíg a nemzet azokat ruházhatja föl politikai hatalommal, akikben megvan a szükséges képzettség, képesség és hazaszeretet, hogy helyesen fölismerjék és híven szolgálják a nemzet valódi létérdekeit. A dinasztiaának ezt a legerősebb és legbiztosabb erőforrását támadná meg minden olyan választójogi reform, amely a nemzeti-ségi, felekezeti és szocialista demagógia martalékaul dobná a nemzet közéletét.